

JØNDAL ØSTRE

Dokumentasjon av
hovedbygning og gårdstun – Uten bilder

Gnr. 6, bnr. 1
Nesvegen 106
Eidsvoll kommune

Vedlegg til forslag om fredning av
hovedbygning etter § 15 i kulturminneloven
og uthus, tun, hage og et område rundt
hovedbygningen etter § 19 i kulturminneloven

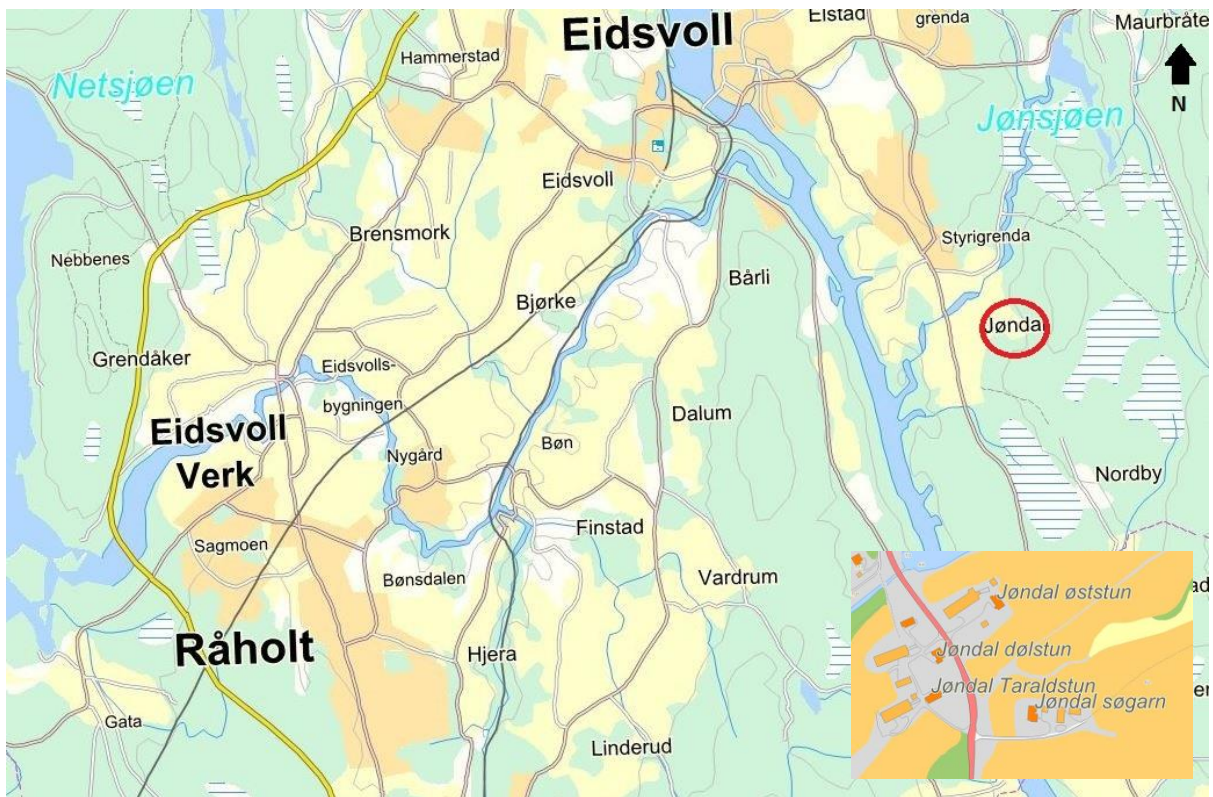

Innhold

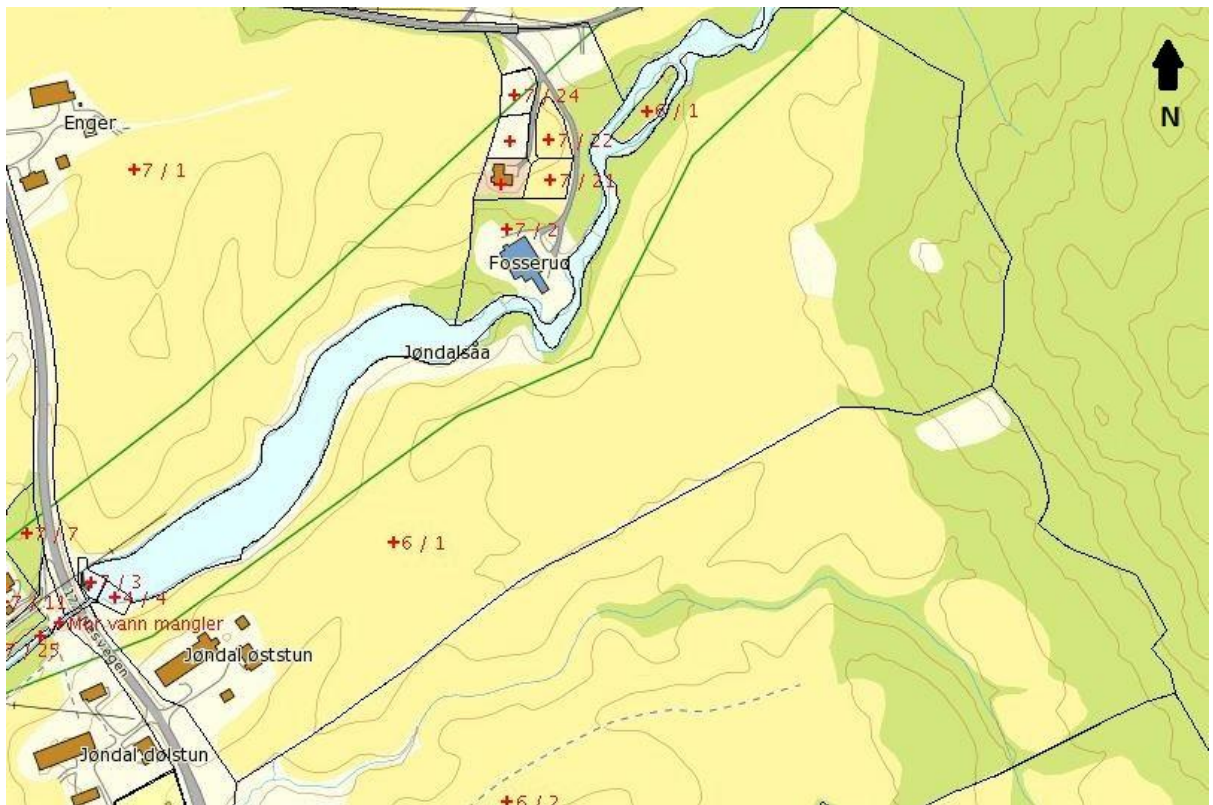
Beskrivelse av fredningsområdet.....	3
Planstatus/registreringer.....	4
Kart område foreslått fredet.....	4
Historikk	5
Beskrivelse av gårdsanlegget.....	5
Beskrivelse av hovedbygningen	
Fasader.....	8
Planløsning	9
Konstruksjoner, utvendige overflater og bygningsdeler.....	11
Innvendige overflater og utstyr	13
Hovedbygningen i bevaringssammenheng	
Midtkammerbygningen	14
Vernevurdering	17
Autentisitet	18
Romskjema.....	19
Hagen, vurdering fredning av hagen, Notat, M. Marstein	26

Beskrivelse av fredningsområdet

Jøndal Østre (Jøndal Øststun) ligger omkring 4 kilometer sør for Eidsvoll sentrum. Gården er sammen med Jøndal Søgarn, Jøndal Taraldstun og Jøndal Dølstun et av fire Jøndal bruk.

Jøndal gårdene, utskrift kartinnsynsløsning Eidsvoll kommune

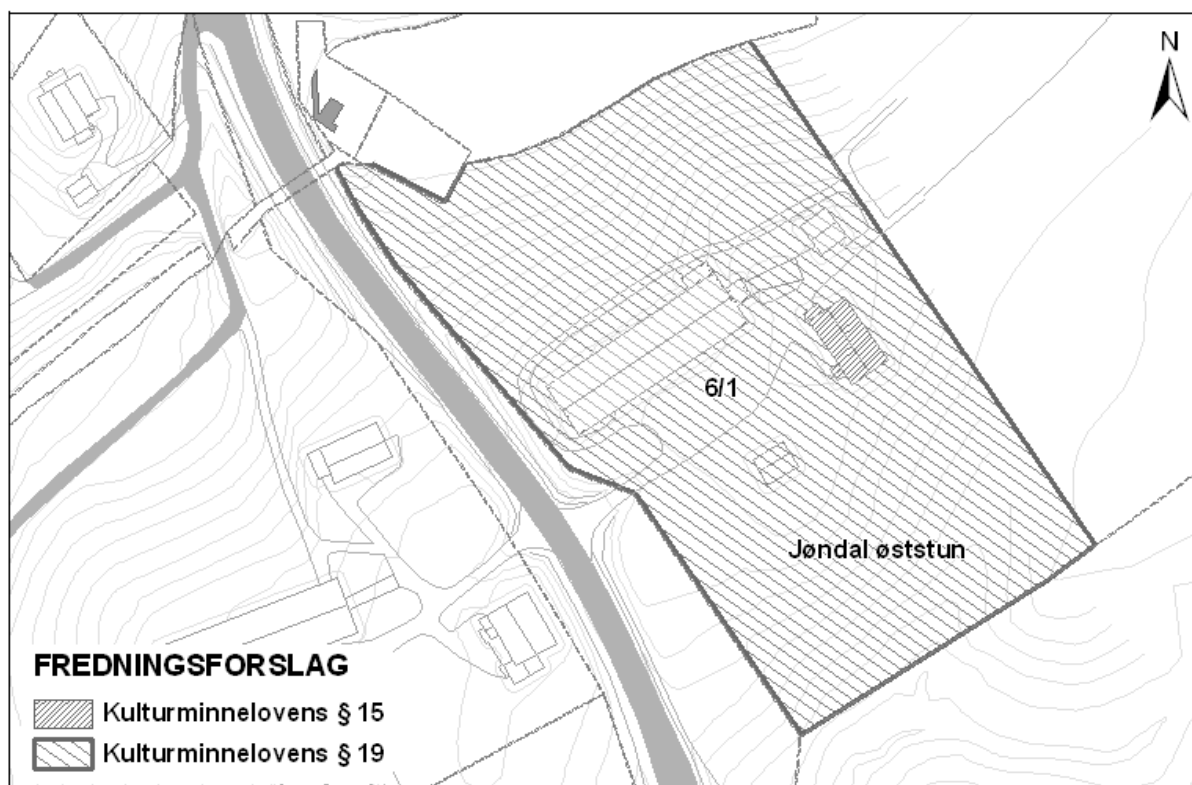
Gbnr 6/1, utskrift av matrikelkart

Bebyggelsen på gårdene er plassert samlet sør for bekken Jøndalsåa, midt i jordbrukslandskapet mellom elven Vorma og skogsområdene mot øst. Gårdstunet er plassert 183 m.o.h og omkring 60 meter ovenfor elven Vorma.

Planstatus/registreringer

Eiendommen er del av et område avsatt som LNF-område i kommuneplanen. Eiendommen er uregulert. I Eidsvoll kommunes kulturminnevernplan er gården avmerket i bevaringskategori F (fredningssak pågår). Tre av bygningene på gården er SEFRAK-registrert, hovedbygningen (0237/408/017-019), Bryggerhuset (0237/408/017-017) og stabburet (0237/408/017-018).

Kart område foreslått fredet

Område foreslått fredet

Historikk

Jøndal ble antagelig ryddet og oppdyrket i vikingtiden. Gården har vært både i bondeei, kirkegods og eid av godseiere. I følge bygdeboka "Eidsvoll bygds historie" var Jøndal trolig udelt til et godt stykke ut i gammelnorsk tid, gården ble da delt i to. På slutten av 1600-tallet ble gården delt opp i fire gårder. Det har i perioder vært flere brukere på hver gård. Alle brukene lå opprinnelig samlet omkring et todelt tun. Jøndal Østre het tidlig på 1800-tallet Gudbrandstun før husene ble flyttet til dagens plassering etter utskiftingen i 1884/88. Gården ble i 2007 kjøpt av Omar Wiker. Gården hadde frem til da vært eid av gårdbruker Hans Magnus Jøndal f. 1938, sønn av Magnus Jøndal og Astri f. Lundgaard.

Beskrivelse av gårdsanlegget

Hovedbygningen på Jøndal Østre er plassert i enden av et avlangt, rektangulært gårdstun, omkranset av en større driftsbygning mot nordvest og et mindre bryggerhus/drengestue mot sørøst. Stabburet er plassert mellom driftsbygningen og våningshuset i utkanten av tunet. Tunet er åpent mot riksvei 177 i sørøst. Tilkomst til gården er fra en vei som går bratt opp fra riksveien, over gårdstunet og videre, som en traktorvei, ut mot åkrene mellom stabburet og hovedbygningen. Tidligere gårdshage lå ved hovedbygningens sørøstgavl. I dag er det en del vegetasjon ved innkjøring til tunet og mot sørøst. Det har tidligere også vært et vognskjul og et hønsehus på gården.

Gårdstunet fra sørvest

Gårdstunet fra nordøst

Flyfoto, kartinnsynsløsning
Eidsvoll kommune

Et maleri datert 1889 viser et eldre fjøs og en låve noenlunde på samme sted som dagens driftsbygning. Fjøset er oppført i tømmer i en etasje og plassert ved låvegavlen. Fjøset i dagens driftsbygning på Jøndal er bygget i 1931 og låven i 1942. Driftsbygningen har en tradisjonell planløsning med grisehus og fjøs plassert i en ende og stallen i den andre, i mellom er det rom for avling og redskap. Låvebroen er plassert i gavlen mot øst. Låvebroen fører inn til en kjørebro med nedkast til rom / binger under. Låven er satt opp i reisverk, stallen er en laftet tømmerkasse, fjøs og grisehus er bygget i betong. Bygningen er kledd med stående, rødmalt låvepanel, taket er i dag kledd med bølgeblekkplater.

Driftsbygningen fra nordøst

Stallen

Fjøset

Bryggerhuset er eldre enn hovedbygningen, muligens fra 1700-tallet. Bygningen er et mindre hus, oppført i en etasje og avdelt i to rom, en drengestue og et bryggerrom. I bryggerrommet står det en større bakerovn. Det er også innredet et rom på loftet. Bygningen er satt opp i laftet tømmer, er upanelt, med innkledd laftekasser. Taktroen er lagt på langsgående åser. Ved oppstart av frednings-arbeidet var bygningen i ferd med å falle ned. Det er utført et omfattende restaureringsarbeid for å bringe bygningen opp til normal vedlikeholdsstandard. Utvendig er både fundamentering, tømmerkassen, vinduer og taket utbedret. Det er valgt å sette opp en stående bordkledning på sørveggen for å beskytte fasaden mot fukt og skade.

Bryggerhuset ferdig istandsatt, foto Omar Wiker

Bryggerhuset før istandsetting

Spunsing av laftekassen

Stabburet er i likhet med bryggerhuset eldre enn hovedbygningen, men andre etasje er bygd til omkring 1928. Første etasje er satt opp i laftet tømmer og er inndelt i to rom. Det er inngang til begge rommene utenfra. Over den laftet første etasjen er det bygget til en full etasje og en loftsetasje. Den tilbygde delen er satt opp i reisverk kledd med stående, rødmalt låvepanel. Taksperer er lagt som et saltak og tekket med grå sementtakstein.

Stabburet fra sørvest

Andre etasje i stabburet

Loftet i stabburet

Hagen ligger mellom hovedhusets søndre gavl og bryggerhuset. Området er i dag preget av å være gjengrodd. Hagen er ikke inngjerdet og det er ikke synlig hagegang eller blomsterbed i hagen slik den står i dag. Tidligere har det imidlertid vært et blomsterbed langsmed hovedbygningens sør- og vestside. I hagen vokser det epletrær, syrin, rips, spirea, roser, liljer og hageiris. For ytterligere dokumentasjon av hagen se notat utarbeidet av M. Marstein ved Gamle Hvam Museum/Akershusmuseet.

Flyfoto fra 1964, hagen nede til høyre

Rester av hagen fra øst

Rester av hagen fra sørøst

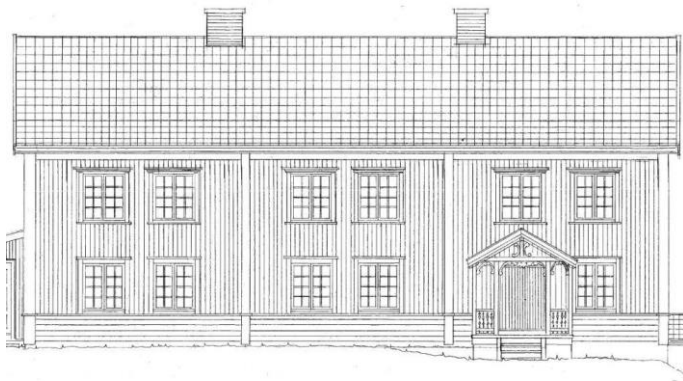
Fra gammelt av lå jordene til Jøndal Østre og Jøndal Søgarn på oversiden av bygdeveien (dagens riksvei) og jordene til Jøndal Taraldstun og Jøndal Dølstun øst for bygdeveien. Bak jordene lå hjemskogen og vel 1 – 1 ½ times gange fra gården, ved Jøndalvangen lå setrene. I følge bokverket Norske Gardsbruk hadde Jøndal østre i 1967 170 da dyrket jord, 200 da annet jordbruks areal og 500 da produktiv skog.

Beskrivelse av hovedbygningen

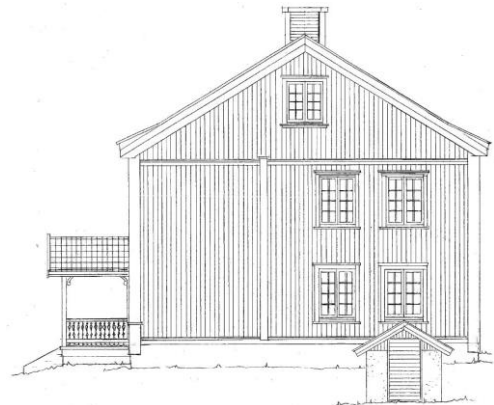
Fasader

Fasadene på hovedbygningen har en symmetrisk inndeling. Innkassete lafteknuter deler langfasadene i tre felt. Vinduene er gruppert symmetrisk i forhold til hverandre og innenfor hvert felt. Vinduene på gavelfasadene er tilsvarende plassert noenlunde symmetrisk omkring møne. Plassering av pipene understreker ytterligere bygningens symmetriske inndeling. Hovedinngang er ikke, som på mange tilsvarende bygninger plassert midt på fasaden, men asymmetrisk mot øst.

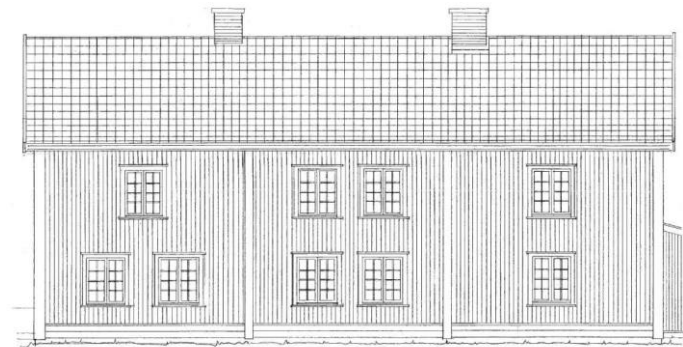
Hovedbygningen er 19 meter lang og 10 meter bred og dekker en grunnflate, inklusiv kjøkkengangen, på omkring 200 m². Høyde opp til gesims er 6 meter.

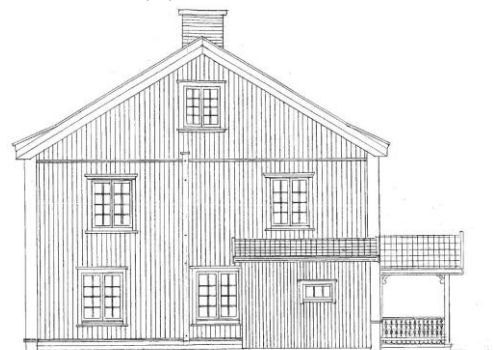
Fasade mot sørvest

Fasade mot sørøst

Fasade mot nordøst

Fasade mot nordvest

Bygningen har tre tilbygg, et ved kjøkkeninngang, på gavl mot nordvest, et åpent bislag foran hovedinngangen og et lite tilbygg over trapp ned til kjeller, på gavl mot sørøst. Tilbygget ved kjøkkeninngang er omkring 3 ½ meter langt og 2 meter bredt, er utført med pulttak og har et avlangt vindu med tre ruter. Bislaget ved hovedinngang er 3 meter langt og 2 meter bredt. Det har saltak vendt mot tunet og åpen søylekonstruksjon dekorert i sveitserstil. Det er rekkverk på siden og en liten tretrapp i front ned til tunet. Bislaget har tregulv og er plassert på en nyere ringmur i betong. Øverst i gavlen er det en eldre utelampe. Bislaget har ikke taknedløp, men eldre fint utformede takrenner med utspyere. Tilbygget over kjellertrapp er et enkelt saltaksvolum med betongpussete yttervegger.

Bislag ved hovedinngang

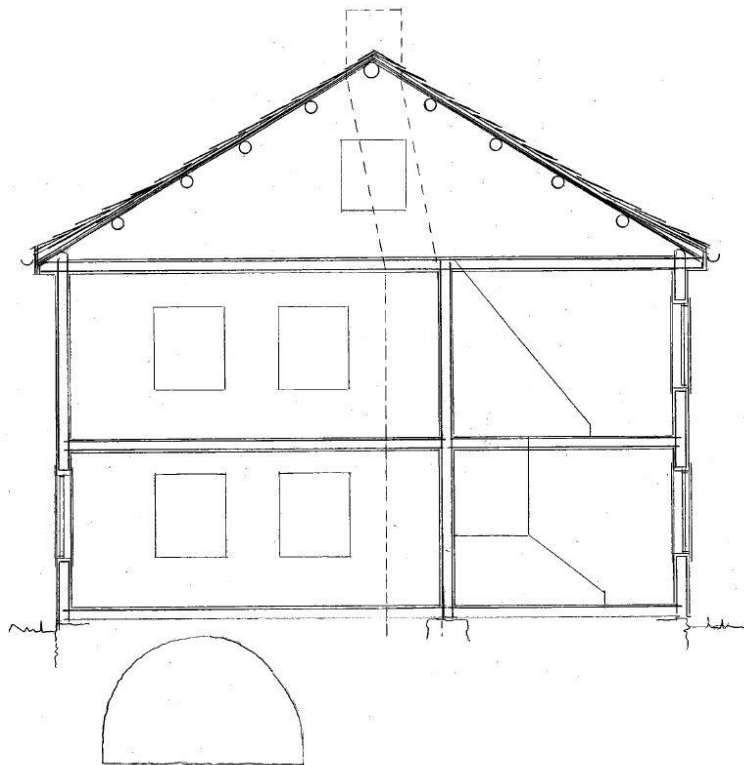
Detalj takrenner

Tømmerdetaljer

Utelampe

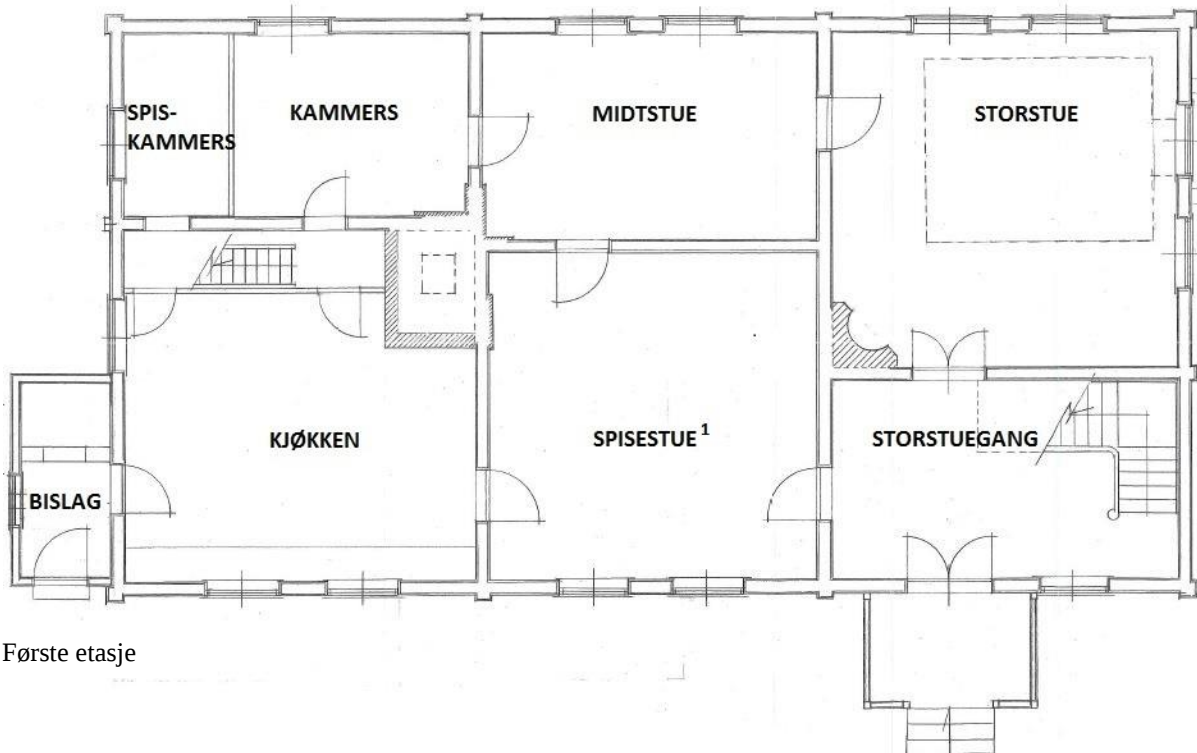

Tverrsnitt gjennom kjeller, storstue og storstuegang

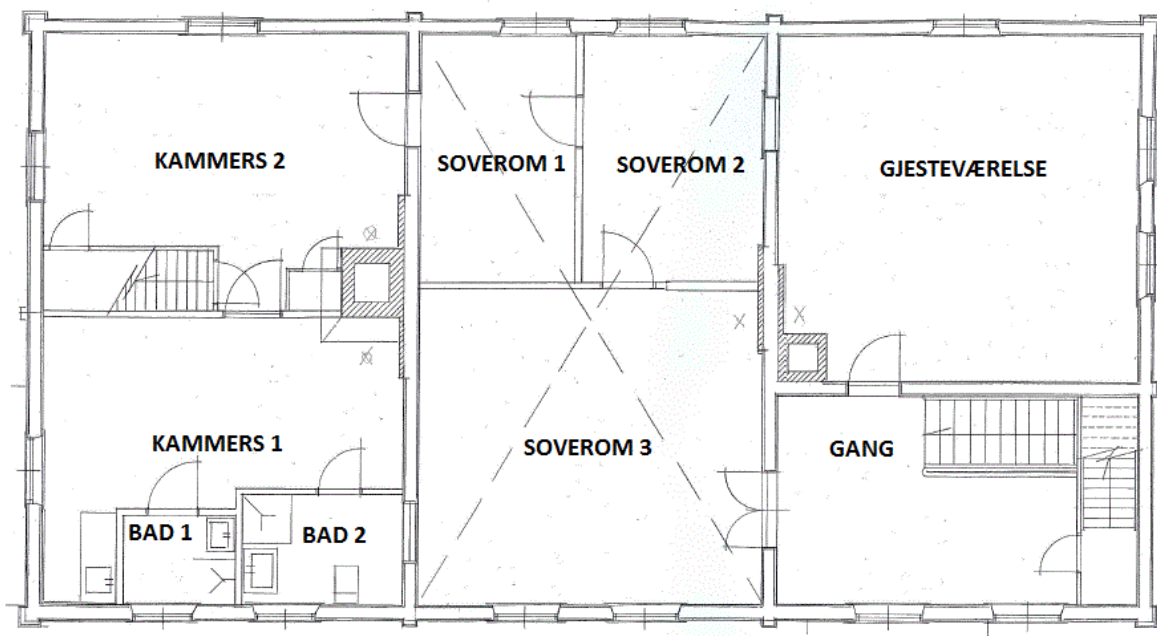
Planløsning

Hovedbygningen på Jøndal Østre er av midtkammertypen, men i motsetning til de fleste midtkammerbygninger er inngangspartiet ikke plassert midt på bygningen, men asymmetrisk til siden. Den tredelte oppdeling, som er markert i fasadene, er også lagt til grunn for planløsningen. I første etasje er midtstue og spisestue plassert midt i bygningen, kjøkken og kammers er plassert til en side og hovedinngang, storstuegang og storstue til den andre siden. Andre etasje har noenlunde tilsvarende oppdeling som første etasje. Fra storstuegangen er det adkomst til gjesteværelse ved gavlen og salen, som var plassert på tvers midt i bygningen. Salen er senere oppdelt i tre soverom. Ytterligere to kammers er plassert over kjøkkenet og kammerset i første etasje. Det er en trapp fra kjøkkenet opp til kammersene i andre etasje. Det er i senere tid innredet to badrom i kammerset som er vendt mot tunet. Det er adkomst til loftet både fra en trapp i gangen utenfor gjesteværelse og fra en trapp fra kammers ved gavl

mot nordvest. Det er vinduer i gavlen inntil loftet, men det er ikke innredet rom på loftet. Utvendig ved gavl mot sørøst, under storstuen, er det nedgang til en mur, hvitkalket, hvelvkjeller.

Første etasje

Andre etasje

1. Det er ikke dokumentert at det har vært en egen spisestue.

Konstruksjoner, utvendig overflater og bygningsdeler

Hovedbygningen på Jøndal er bygget som en åttelafet tømmerkasse. Tre tømmerkasser er satt sammen til et rektangulært, to etasjes bygningsvolum. Konstruksjonen er utvendig avstivet med strekkfisker i gavlene. Tømmeret er flatteljet. Laftehodene er åttekantet.

Vekten av tømmerkassene er fordelt på holdsteiner og en tørmurt natursteinens grunnmur, med stein i ulik størrelse. Deler av muren er i etterkant fuget. I mur under kjøkken og kammers er naturstein erstattet med en nyere ringmur i betong.

Lafteknute

Grunnmur

Taket er et åstak som er bygget opp av langsgående rundstokker plassert mellom gavlvegger og tverrvegger. Over- og underliggende bord er lagt på åsene som underlag for taktekingen. Taket er i dag tekket med grå sementstein.

Takro og sementtakstein

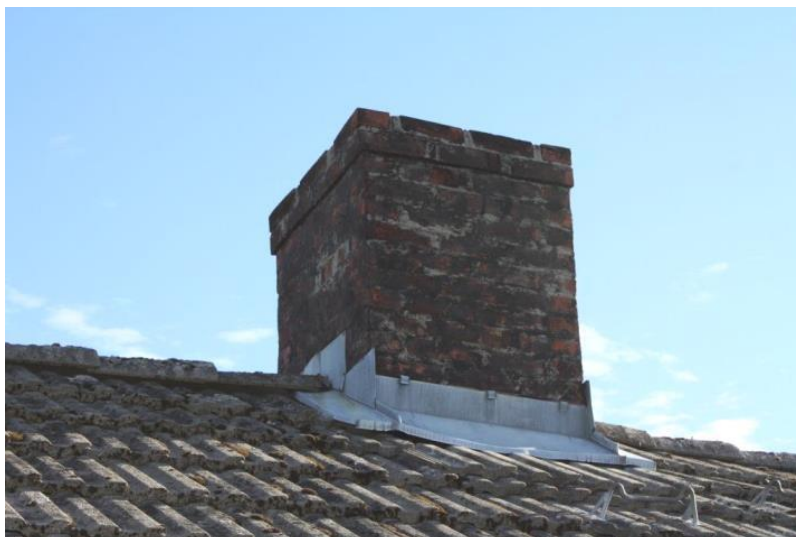

Loft hovedbygningen

To teglsteins-piper er plassert i henholdsvis kjøkkenet og i storstuen i første etasje. Pipene er murt opp gjennom andre etasje og loft og ført på skrå ut gjennom taket, midt på møne. Pipene er pusset med kalkmørtel, med innslag av reparasjoner utført med sementmørtel. Pipene er ikke pussete over tak og er ikke utstyrt med pipehatt

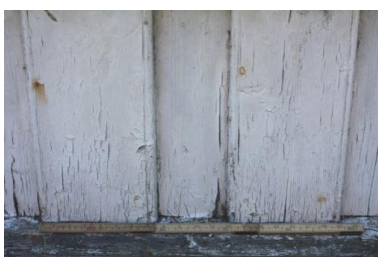

Pipe

Pipe over tak

Ytterveggene er kledd med ulike typer stående panel, henholdsvis tømmermannspanel med og uten profil og pløyd profilert panel i ulike bredder. På fasadene mot øst, vest og nord er den nederste delen av panelet erstattet med liggende bordkledning, delvis utført med nyere vekselpanel og delvis med eldre glattkant bord. Laftekassene er kledd med stående bord, delvis glattkant og delvis profilerte panel.

Profilert tømmermannspanel

Profilert pløydpanel

Fasadeutsnitt

Vinduene på Jøndal er torams, sidehengslete, utadslående vinduer. Hver vindusramme er oppdelt i åtte vindusruter. På innsiden er mange av vinduene utstyrt med varevinduer. De fleste vinduene har en enkel vindusomramming av uprofilerte bord og med vannbord i over og underkant. I annen etasje, på fasade mot tunet og på gavl mot nordvest er listverket i overkant under vannbordet gitt en profilert utforming.

Profilert omramming

Synlig midtstolpe

Rammer over midtstolpe

Detalj omramming

Hovedinngangsdøren er en to-fløyet fyllingsdør med fire speil i hvert dørblad. Utvendig er døren kledd med nyere, stående panel. Kjøkkeninngangen er en fyllingsdør med tre speil, ett stort speil midt i dørbladet og ett mindre over og under. Begge dørene er hvitmalte og har profilerte fyllinger. Hovedinngangsdøren har utvendig profilerte dørlister.

Hovedinngang, utvendig

Hovedinngang, innvendig

Dør inntil kjøkkengang

Dørvrider kjøkkendør

Innvendige overflater og utstyr

Hovedbygningen har i stor grad beholdt eldre innvendige trepanel på gulv, vegger og tak. Kjøkkenet i første etasje og et kammers i andre etasje har nyere smalt, pløyd veggpanel. På kjøkkenet er det lagt vinylbelegg på gulvet. For øvrig har bygningen stort sett malte tregulv og de fleste rommene har enten eldre, bredt vekselpanel eller eldre pløyd, profilert panel på vegger og tak, og med høye, profilerte gulv- og taklister. Salen i andre etasje har pløyd, profilert panel og panelt brystning på veggene. Rommet er i dag oppdelt i tre soverom. Gjesteværelse og kammers 1, i andre etasje, har vegger kledd med bord panelt brystning. Innvendige dører er eldre fyllingsdører med tre speil i hvert dørblad. Dører inn til storstue i første etasje og det som har vært sal i andre etasje har tofløyede dører. Badrooms-innredning og kjøkkeninnredning er av nyere dato. Det meste av eldre, løst inventar er fjernet, men det er et lintøyskap i storstuegangen i første etasje og to lintøyskap i gang andre etasje som er av eldre dato.

For ytterligere beskrivelse av innvendige overflater og utstyr, se romskjema.

Dør storstuen, 1.etg.

Dør spisestue, 1.etg.

Dør kammers 2, 2.etg.

Dør gjesteværelse, 2.etg.

Hovedbygningen i bevaringssammenheng

Midtkammerbygningen¹

Hovedbygningen på Jøndal Østre er i følge bokverket Norske Gardsbruk oppført omkring 1840. Første halvdel av 1800-tallet var en periode hvor det ble satt opp mange nye midtkammerbygninger. Tidligere på 1700-tallet var det den akershusiske boligtypen som var dominerende på Romerike, bare et fåtall av bønder og embetsmenn hadde mulighet til å sette opp større hus. I første halvdel av 1800-tallet skjer det en endring, noen bønder får råd til å bygge større midtkammerbygninger. De eldre akershusiske stuenes går, til en viss grad, over til å bli bolighus for husmenn.

Hovedbygningen mot gårdstunet

Hovedbygningen mot jordene

De fleste midtkammerbygninger har storgang og eventuelt en midtstue plassert i midten av bygningsvolumet og henholdsvis kjøkken og kammers til en ende og storstue og storstuegang til den andre enden. Grunnplanen var tilpasset en tredeling ut i fra en konstruksjon satt sammen av tre laftekasser. Det finnes imidlertid mange ulike varianter og romfordelinger innenfor dette skjemaet. Midtkammerbygninger kan være påbygget i lengderetning med en ekstra laftekasse og kan være oppført både i en etasje, en og en halv etasje og to etasjer.

Hovedtrapp

Lintøyskap

I noen midtkammerbygninger er kjøkkenet plassert langsmed hele gavlbredden, men i de fleste er det satt opp en tverrvegg for å gi plass til et kammers. Dette kan være gjort når bygningen ble bygget, men kan også ha kommet til senere. Det kan variere om det er kjøkkenet eller kammerset som er plassert ut mot tunet. På Jøndal er kjøkkenet vendt ut mot tunet. Det er avdelt et kammers og mellom kammers og kjøkkenet er det en trapp opp til andre etasje.

1. Kapitelet bygger Jan E. Horgen «Bolighus-Nes, Romerike - 1860-1910»

Tradisjonelt ble kammer og kjøkken holdt oppvarmet gjennom hele vinteren. Kjøkkenet var på mange gårder spise- og soveplass for tjenestefolkene, mens kammeret var spise- og soveplass for familien. I større midtkammerbygninger kan kammeret være ytterligere avdelt i et sovekammers og en dagligstue. På Jøndal er også kammeret avdelt, men her er det satt av plass til et mindre spiskammers. Plassering av kjøkken, kammer, spiskammers og kjøkkeninngang på Jøndal skiller seg ikke ut, men er i samsvar med en tradisjonell variant av asymmetriske midtkammerbygninger.

Taklist og panel, spisestue 1.etg.

Taklist og panel, kammer 1.etg.

Gulvbord, kammer 2 2.etg.

Gulvlist og panel, midtstue 1.etg.

På Jøndal er det tre stuer, midtstue, spisestue² og storstue. Tre stuer er vanlig for asymmetriske midtkammerbygninger. Storstuen er oftest plassert i bygningens ene ende, innenfor storstuegangen. Midtstua er plassert mellom kjøkken og storstuegang. En noe mer uvanlig løsning kan være en hagestue bak midtstua. På Jøndal er spisestuen plassert mellom storstuegang og kjøkken og midtstuen bak spisestuen.

Generelt var stuenestuet, som sjelden var i bruk. Ved viktig begivenheter, som julefeiring, eller om det kom storfremmede på besøk, kunne stuen bli varmet opp og tatt i bruk. Det var da gjerne midtstuen som ble brukt. Storstuen ble bare brukte ved helt spesielle anledninger. På Jøndal kan det ha vært en egen spisestue, dette er et særtrekk som kan forekomme på asymmetriske midtkammerbygninger.³ Spisestua, i motsetning til de andre stuenestuet, kan ha vært i daglig bruk som spisested for familien. I så fall var kammeret i første etasje bare i bruk som sovekammers, eventuelt også dagligstue for familien.

Vriker dør inn til salen

Vriker dør inn til kjøkken

Vindushasper

2. Det er ikke dokumentert at det har vært en egen spisestue.

3. Jan E. Horgen «Bolighus-Nes, Romerike - 1860-1910», s. 97.

Storstuegangen på Jøndal har i første etasje, i likhet med mange lignende bygninger, en tofløyet inngangsdør, men det er også tofløyet dører videre inn til storstua og fra gang i andre etasje og inn til det som har vært salen. Trapp mellom første og andre etasje er en typisk åpen repostrapp. Storstuegangen kan ha vært i dagligbruk som inngang til spisestuen, men mest sannsynlig har det vært kjøkkeninngang som har vært i dagligbruk. Et annet typisk trekk er lintøyskapene plassert i storstuegang i første etasje og i gang oppe i andre etasje.

Rommene i andre etasje i midtkammerbygninger var gjerne brukt som soverom. Dette gjaldt særlig kjøkkensalen og veslekammerset, rommene som lå over kjøkken og kammer. Noe av varmen fra kjøkkenet steg opp og førte til mindre behovet for fyring i disse soverommene. Gjesterom kunne være plassert i første etasje, men på Jøndal og i mange asymmetriske midtkammerbygninger var gjesterommet i andre etasje over storstuen.

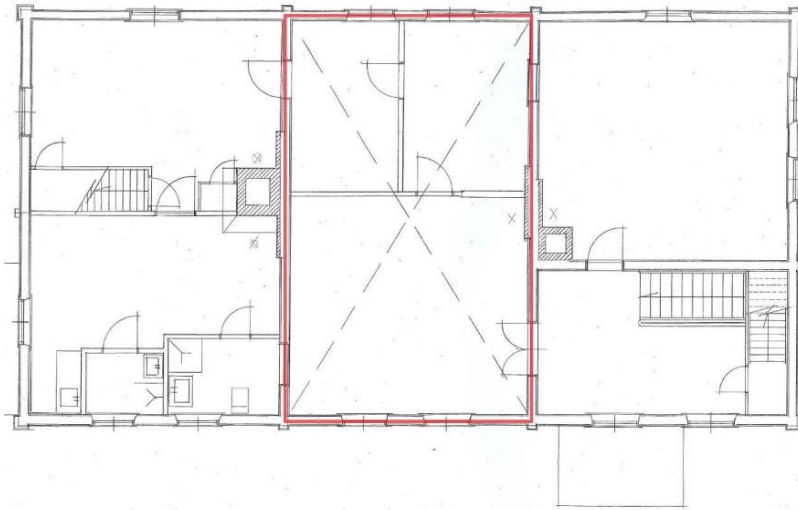
Hoveddør i salen

Brystpanel

Himling i salen

Opprinnelig sal er i dag avdelt i tre soverom

Deler av veggparti

På vanlige midtkammerbygninger var salen plassert i andre etasje, på tvers, ved gavl, over storstuen, men på Jøndal og andre asymmetrisk midtkammerbygninger er salen plassert i midten, over midtstuen og spisestuen/hagestuen. Opprinnelig har det vært et stort rom i hele bygningens bredde, men rommet er i dag avdelt for å gi plass til tre soverom. Salen har hatt en gulvflate på omkring 55 m², før den ble avdelt. Dette er noe under gjennomsnitt, 66-69 m², for tilsvarende bygninger. Salen var sjelden i bruk, på noen gårder var salen stort sett brukt

som loft. På Jøndal er veggene kledd med profilert panel og har fyllingspanelt brystning. I et av soverommene, som er avdelt fra salen, er det umalte vegger og gulv. Antagelig har hele salen stått umalt den første tiden.

Jøndal er en såkalt asymmetrisk midtkammerbygning. Etnolog Jan E. Horgen har i en undersøkelse i kommunen Nes, «Bolighus-Nes, Romerike – 1860-1910», påvist at asymmetriske midtkammerbygninger stort sett forekommer i Østre Fenstad og i et område i Nes, nord for Glomma. Jøndal Østre ligger ikke langt fra grensen mot Nes kommune og er en del av det samme området. Noe som kan tyde på at det har vært en lokal tradisjon for bygging av asymmetriske midtkammerbygninger i dette området.

Verne vurdering

Jøndal Østre er del av et kulturlandskap som kan virke etablert, men som i virkeligheten stadig har vært og er i endring. I dag er de fire utskilte Jøndal gårdene samlet rundt hvert sitt tun. På Jøndal Østre er den eldste bygningen drengestuen, antagelig fra 1700-tallet, og den yngste er driftsbygningen fra 1931/42. Gården fremstår, med sitt hvitmalte våningshus og røde uthus, som et typisk østnorsk gårdsbruk. Hovedbygningens enkle, godt bevarte empirestil understreker ytterligere gårdens fellestrekk med tilsvarende gårder i øst Norge.

Eldre maleri, datert 1884.

Hovedbygningens fasader og planløsning er inspirert av samtidens embetsgårder. Grunnflaten på omkring 200 m² er noe mindre enn de største embetsgårdene fra samme tidsperiode. Sosialt tilhørte bøndene på Jøndal en velberget bondestand. Både hovedbygningens eksteriør og interiør er bevart med en høy grad av autentisitet. Bygningen er plassert i sitt opprinnelige miljø, som del av et gårdstun og et kulturlandskap.

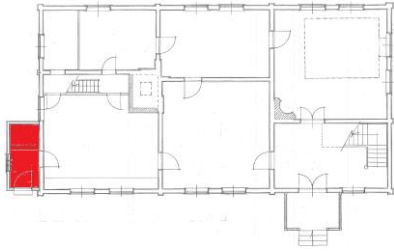
Hovedbygningen på Jøndal Østre er et godt bevart og representativt våningshus fra første halvdel av 1800-tallet. Bygningen dokumenterer boforhold og levekår innenfor bondestanden på østnorske gårdsbruk tidlig på 1800-tallet.

Autentisitet

Bygningsdeler	Vurdering	Autentisitetsgrad
Grunnmurer Veggkonstruksjoner	Eldre natursteinsmur, delvis erstattet med betong. Noe av yttervegg i hjørne kjøkken/kammers, mellom første og andre etasje er skiftet ut etter en lekkasje, ellers er opprinnelig veggkonstruksjoner beholdt.	Middels Høy/middels
Ytterkledning	Eldre glattkantpanel, pløyd, profilert panel og tømmermannspanel, noe nyere vekselpanel.	Høy
Ytterdører	Eldre hovedinngangsdør og eldre dør inn til kjøkkengang er beholdt. Hovedinngangsdøren har fått nyere panel på yttersiden.	Høy
Vinduer	Ulike typer, men alle av eldre årgang, utenom et mindre vindu i bislag ved kjøkkengang.	Høy
Takkonstruksjoner Taktekking Takbeslag, renner, nedløp	Ikke endret. Nyere sementtakstein. Renner og nedløp på hovedbygningen er ikke eldre eller opprinnelige. Bislaget derimot har fint utformete eldre takrenner.	Høy Lav Middels
Piper over tak Planløsning	Lite endret. Det er innredet tre soverom i salen og to bad i kammers over kjøkken. Opprinnelig planløsning er likevel i stor grad beholdt.	Høy Høy
Bjelkelag, dekker Golv	Lite endret. De fleste rom har eldre, malte og umalte gulvbord. Gulv i midtstuen og spisestuen er lakket. I kjøkkengang, kjøkken og bad er det lagt vinylbelegg.	Høy Høy
Innvendige veggkledninger	Eldre vekselpanel og pløyd, profilert panel er stort sett beholdt, kjøkken og to soverom i andre etasje har nyere panel.	Høy
Innvendige takkledninger	Eldre vekselpanel og pløyd, profilert panel er stort sett beholdt, et kammers i andre etasje har eldre lektepanel.	Høy
Innerdører	Eldre fyllingsdører er stort sett beholdt. Noen av dørene har finert, lakket eller malt overflate.	Høy/middels
Ovner Fast inventar Løst inventar	Eldre ovner skiftet ut med nye, små vedovner. Nyere kjøkken- og baderomsinnredning. Et eldre lintøyskap plassert i storstuegangen og to eldre lintøyskap i gang uten for den tidligere salen.	Lav Lav Høy
Trapper	Eldre hoved-, kjøkken- og loftstrapper er beholdt, nyere betongtrapp ned til kjeller.	Høy
Samlet vurdering	Eksteriør og interiør er i stor grad beholdt med opprinnelige eller eldre konstruksjoner, bygningsdeler og overflater.	Høy

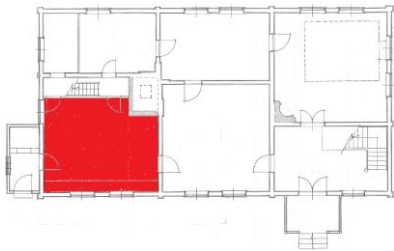
Romskjema, hovedbygningen

1.ETG BISLAG

Vegger	Stående, smalt, faspanel, mot yttervegg malt lyseblå, mot kjøkken malt hvit/grått.
Gulv	Smale, gråmalte gulvbord. Lave, uprofilerte gulvlister.
Tak	Smalt, hvitmalt faspanel.
Dører	Ytterdør: fyllingsdør, tre speil, et stor i midten, to mindre over og under, ramme og speil malt lys grå med lyseblå kant. Dør inn til skap: fyllingsdør, tre speil, et stor i midten, to mindre over og under, hvitmalt Dør inn til kjøkken: Slett overflate, malt lysegrå.
Elektriske installasjoner/ oppvarming	En fastmontert taklampe.

1.ETG KJØKKEN

Vegger	Kledd med stående, smalt, faspanel, malt hvit/beige.
Gulv	Spettet, grå/hvitt vinylbelegg, lave, uprofilerte gulvlister.
Tak	Himlingen er kledd med et bredt, hvitmalt vekselpanel. Deler av himlingen er erstattet med nyere hvitmalt skyggepanel. Smale, uprofilerte, hvitmalte taklister.
Dører	Dør ut til bislag: Slett overflate, malt lys grå. Hvitmalte, uprofilerte dørlister. Dør mellom kjøkken og spisestue: Brunmalt fyllingsdør med et stort speil i midten av dørbladet og to mindre over og under. Profilerte speilfyllinger. Hvitmalte, uprofilerte dørlister. Dør inn til spiskammers og dør inn til kammers/gang: Slett overflate, hvitmalt. Hvitmalte, uprofilerte dørlister.
Vindu	3 stk. to-rams, hvitmalte, sidehengslete, utadslående vinduer. Hver vindusramme er oppdelt i åtte ruter. To-rams varevinduer med tre ruter i hver vindusramme. Hvitmalte, uprofilerte vinduslister.
Innredning	Ved yttervegg mot tunet er det en nyere fastmontert kjøkkenbenk med skuffer, skap, oppvaskum og utslagsvask. Over kjøkkenbenken er det fastmonterte overskap.
Elektriske installasjoner/ oppvarming	I hjørnet ved pipen står det i dag en nyere vedovn. 2 stk. fastmonterte taklamper

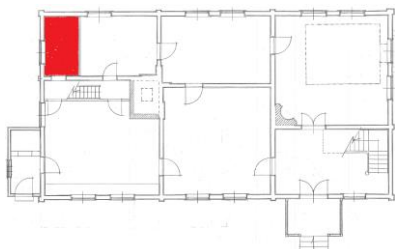
1.ETG GANG/TRAPPEROM MELLOM KJØKKEN OG KAMMERS

Vegger	Stående, smalt, faspanel, i rom foran spiskammers er veggene malt lysegrønne, i trapperom foran kammers er veggene gulmalte.
Gulv	Smale brunmalte gulvbord og grått spettet vinylbelegg.

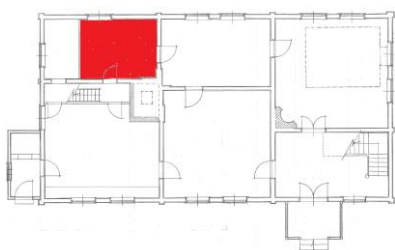
Tak	Himlingen er kledd med et bredt, hvitmalt vekselpanel.
Dører	Dør inn til kammer: Brunmalt fyllingsdør med et stort speil i midten av dørbladet og to mindre over og under. Profilerte speilfyllinger. Grønnmalte, uprofilerte dørlister. Dører inn til kjøkken: Slett, finert overflate, lakket.
Trapp	Tretrapp opp til andre etasje, Innstemte trinn, håndløper på begge sider, brunmalt.
Elektriske	En fastmontert taklampe.

1.ETG SPISKAMMERS

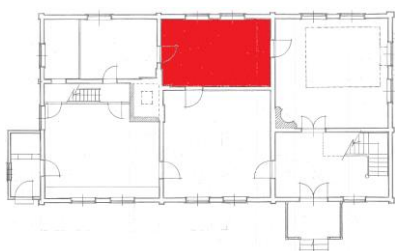
Vegger	Yttervegger og vegg mot kjøkken/trapperom: Stående bredt vekselpanel, ulik bredde, malt lyseblå. Mot kammer: Stående, smalt, faspanel, hvitmalt.
Gulv	Smale, pløyde bord, brunmalt. Høye, hvitmalte gulvlister.
Tak	Bredt hvitmalt vekselpanel, ulik bredde. Høye, hvitmalte taklister.
Vindu	1 stk. to-rams, hvitmalt, sidehengslet, utadslående vindu. Hver vindusramme er oppdelt i åtte ruter. To-rams varevinduer med to ruter i hver vindusramme. Hvitmalte, uprofilerte vinduslister.
Innredning	Fastmonterte hyller, 4 stk. i høyden, plassert i vinkel, langsmed to av veggene.
Elektriske installasjoner/ oppvarming	En fastmontert taklampe.

1.ETG KAMMERS

Vegger	Stående bredt vekselpanel, ulik bredde, malt lysegrønn.
Gulv	Smale, pløyde bord, brunmalt. Høye, grønnmalte gulvlister. På deler av gulvet er det lagt et løst vinylbelegg over gulvbordene.
Tak	Brede, pløyde bord, ulik bredde, hvitmalt. Høye, hvitmalte taklister.
Dører	2 stk. fyllingsdører, hvitmalt, et stort speil i midten av dørbladet og to mindre over og under. Profilerte speilfyllinger. Brede profilerte dørlister.
Vindu	1 stk. to-rams, hvitmalt, sidehengslet, utadslående vindu. Hver vindusramme er oppdelt i åtte ruter. To-rams varevinduer med to ruter i hver vindusramme. Hvitmalte, uprofilerte vinduslister.
Elektriske installasjoner/ oppvarming	En fastmontert taklampe. En eldre etasjeovn med tre etasjer.

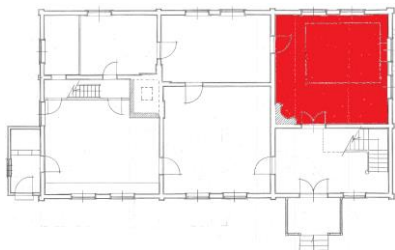
1.ETG MIDTSTUE

Vegger	Stående bredt vekselpanel, ulik bredde, rød malt.
Gulv	Gulvbordene er brede, pløyde og lakket bord, ulik bredde. Høye, hvitmalte gulvlister.
Tak	Himlingen er kledd med bredt hvitmalt vekselpanel, ulik bredde. Høye taklister.
Dører	Dører inn til storstue, kammer og spisestue: Tre delt fyllingsdører, et stort speil i midten, to mindre

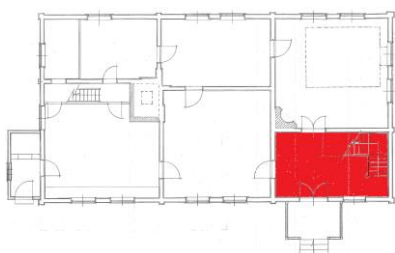
	over og under. Ramme malt lysegrå, speil lysegul, hvit kant, profilerte speilfyllinger.
Vindu	2 stk. to-rams, hvitmalte, sidehengslet, utadslående vinduer. Hver vindusramme er oppdelt i åtte ruter. To-rams varevinduer med to ruter i hver vindusramme. Hvitmalte, uprofilerte vinduslister.
Elektriske installasjoner/ oppvarming	To etasjers ovn i kleberstein, ilegg fra kortsiden. En fastmontert taklampe.

1.ETG STORSTUE

Vegger	Stående bredt vekselpanel, ulik bredde, malt lysegul.
Gulv	Smale, pløyde og lakkete gulvbord. Høye, gulmalte gulvlister.
Tak	Bredt hvitmalt vekselpanel, Ulik bredde. Høye profilerte, hvitmalte taklister.
Dører	Dør inn til midtstue: Tre delt fyllingsdør, et stort speil i midten, to mindre over og under. Ramme malt beige, speil lysegul, hvit kant, profilerte speilfyllinger. Brede profilerte dørlister med hjørneklosser. Dør utorstuegang: To fløyet fyllingsdør, tre speil i hvert dørblad. Ramme malt beige, speil lysegul, hvit kant, profilerte speilfyllinger. Brede profilerte dørlister med hjørneklosser.
Vindu	4 stk. to-rams, hvitmalte, sidehengslete, utadslående vinduer. To vinduer på fasade mot øst og to vinduer på fasade mot sør. Hver vindusramme er oppdelt i åtte ruter. To-rams varevinduer med to ruter i hver vindusramme. Hvitmalte, profilerte vinduslister.
Elektriske installasjoner/ oppvarming	Nyere mindre vedovn plassert i eldre, murt ovnsnisje. En fastmontert taklampe.

1.ETG STORSTUEGANG

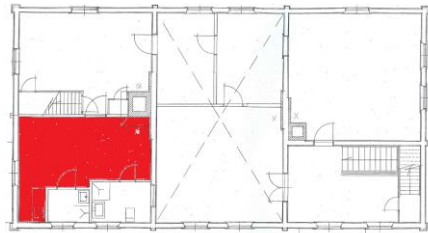
Vegger	Stående bredt vekselpanel, ulik bredde, malt grå/hvit.
Gulv	Gulvbordene er brede, brunmalte, pløyde bord. Høye, gulvlister malt grå/hvit. Ved gavlvegg lave brunmalte gulvlister.
Tak	Bredt hvitmalt vekselpanel, ulik brede. Brede, profilerte, hvitmalte taklister.
Dører	Dør inn til spise-stue: Tre delt fyllingsdør, et stort speil i midten, to mindre over og under, profilerte speilfyllinger. Ramme og speil hvitmalt. Brede profilerte, hvitmalt dørlister. Dør inn til storstue: To fløyet fyllingsdør, tre speil i hvert dørblad, profilerte speilfyllinger. Ramme og speil hvitmalt. Brede, profilerte, hvitmalte dørlister. Ytterdør: To fløyet fyllingsdør, fire speil i hvert dørblad. Ramme og speil hvitmalt. Brede, profilerte, hvitmalte dørlister.
Vindu	Et to-rams, hvitmalt, sidehengslet, utadslående vindu. Hver vindusramme er oppdelt i åtte ruter. To-rams varevinduer med tre ruter i hver vindusramme. Hvitmalte, uprofilerte vinduslister.
Innredning	Et eldre lintøyskap plassert i hjørne, på vegg mot spise-stue og storstue, med front på skrå ut mot gangen. To stk. skapdører, fyllingsdører, to speil i hvert dørblad. Øverste del av skapet avsluttet med en bred profilert list. Skapet er malt lyst grå/hvitt, tilsvarende som veggene. Skapdørene har rammer malt grå og speil malt grå/hvitt. Skapet er ikke fastmontert.
Trapp	Hovedtrapp plassert i vinkel, i hjørne ved gavl og vegg inn til storstuen. Trinn innstemt i trappevangene, panelte opptrinn, trappeløp på vegg mot storstuen har panelt underside (vekselpanel, samme som på vegger), trappeløp ved yttergavl er innbygd, det er en enkel luke inn til rommet/skapet under trappen. Det stående spilerekkerket og håndløper er plassert på utvendige vanger og trukket omkring to og en halv meter inn på gulv i andre etasje. Spilerekkerket er innstemt diagonalt inn i trappevangene. Midtstolpe, i vinkel mellom de to trappevangene og rekkverkstolper ved begynnelse og slutt er gitt en massiv utførelse. Panel under trappevangene, ytterside trappevangene og spilerekkerket er malt lys grå/hvit, tilsvarende som vegger. Trappetrinn og håndløper er malt brun, tilsvarende som gulv.
Elektriske installasjoner/ oppvarming	En fastmontert taklampe.

1.ETG SPISESTUE

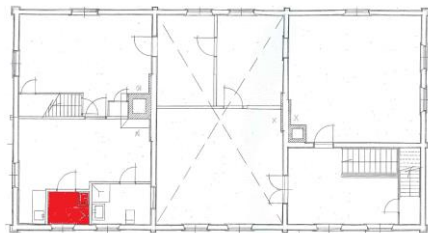
Vegger	Bredt stående vekselpanel, ulik bredde, malt lysegrønn.
Gulv	Smale, pløyde, lakkete gulvbord. Lave, lakkete, uprofilerte gulvlister plassert foran høye grønnmalt, gulvlist med profilert overkant.
Tak	Bredt hvitmalt vekselpanel, ulik bredde. Høye, hvitmalte taklister.
Dører	3 stk. dør mellom spisestuen og kjøkkenet, midtstuen ogorstuegangen. Alle dørene er tre delt fyllingsdører med et stort speil i midten og to mindre over og under. Ramme malt grønn, speil malt lysegrønn med hvit kant, profilerte speilfyllinger. Brede, profilerte grønnmalte dørlister.
Vindu	2 stk. to-rams, hvitmalte, sidehengslet, utadslående vinduer på vegg ut mot tunet. Hver vindusramme er oppdelt i åtte ruter. To-rams varevinduer med to ruter i hver vindusramme. Hvitmalte, uprofilerte vinduslister.
Elektriske installasjoner/ oppvarming	En fastmontert taklampe. Etasjeovn, tre etasjer, ilegg fra kortsiden.

2.ETG KAMMERS 1

Vegger	Bredt stående vekselpanel, ulik bredde, panelbrystning, malt beige. På vegger inn mot badermene er det nyere stående vekselpanel og nyere perlestaffpanel. I te-kjøkken, i hjørne ved gavl, er det satt opp nyere badromspanel.
Gulv	Gulvbordene er brede, pløyde bord, ulik bredde, brunmalte.
Tak	Bredt hvitmalt vekselpanel, ulik bredde. Høye, hvitmalte taklister. Himling i te-kjøkken er kledd med nyere, umalt, perlestaffpanel.
Dører	Dør inn til kammer 2: Tre delt fyllingsdør, et stort speil i midten, to mindre over og under, profilerte speilfyllinger, malt beige. Brede profilerte dørlister, malt beige. Dør inn til bad 1: Nyere tredelt fyllingsdør, umalt. Dør inn til bad 2: Slett, finert overflate, lakkert.
Vindu	Et to-rams, hvitmalte, sidehengslet, utadslående vindu på gavl mot nord. Hver vindusramme er oppdelt i åtte ruter. To-rams varevinduer med to ruter i hver vindusramme. Hvitmalte, uprofilerte vinduslister.
Elektriske installasjoner/ oppvarming	En nyere fastmontert lampe i te-kjøkken. Etasjeovn, to etasjer, ilegg fra kortsiden.

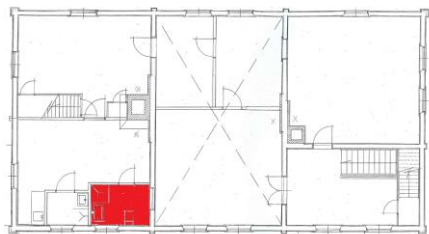
2.ETG BAD 1

Vegger	Baderomspanel, farge blå/hvitt.
Gulv	Vinylbelegg, farge hvit/sort spettet.

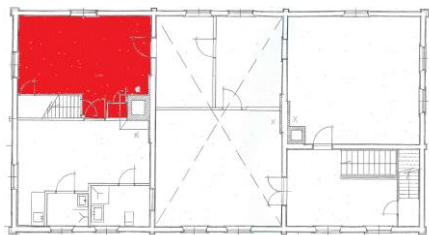
Tak	Perlestaffpanel, umalt.
Dør	Fyllingsdør, et lite speil midten to større over og under, umalt.
Vindu	Et to-rams, hvitmalte, sidehengslet, utadslående vindu på gavl mot nord. Hver vindusramme er oppdelt i åtte ruter.
Innredning	Servant, wc og dusjkabinett.
Elektriske installasjoner/ oppvarming	

2.ETG BAD 2

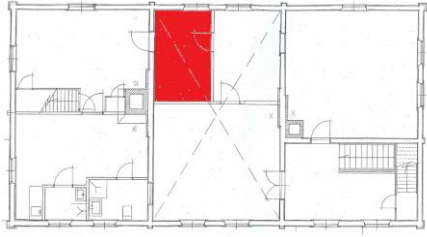
Vegger	Halvharde trefiberplater, malt lyseblå.
Gulv	Vinylbelegg, farge hvitt/sort spettet.
Tak	Halvharde trefiberplater, malt lyseblå. Uprofilerte, hvitmalte taklister, malt lyseblå.
Dører	Dør inn til kammers 1: Slett, finert overflate, lakket. Dør inn til soverom 3: Tre delt fyllingsdør, et stort speil i midten, to mindre over og under, profilerte speilfyllinger, malt hvit.
Vindu	Et to-rams, hvitmalte, sidehengslet, utadslående vindu på gavl mot nord. Hver vindusramme er oppdelt i åtte ruter.
Innredning	Dusjkabinett, wc og baderoms møbel med servant.
Elektriske installasjoner/ oppvarming	

2.ETG KAMMERS 2

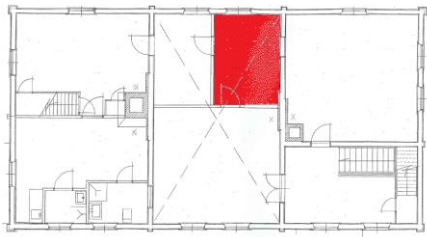
Vegger	Kledd med stående, smalt, grønnmalt faspanel.
Gulv	Gulvbordene er brede, pløyde, ulik bredde og umalte. Uprofilerte, lave, brunmalte gulvlister.
Tak	Himling er kledd med hvitmalt, lektepanel. Smale overliggende bord er plassert over brede underliggende bord. Hvitmalte, lave taklister.
Dører	Dør inn til kammers 1 og soverom 1: Tre delt fyllingsdør, et stort speil i midten, to mindre over og under, profilerte speilfyllinger, hvitmalt. Dør opp til loft: Fyllingsdør med tre speil, hvitmalt.
Vindu	To stk. ro-rams, hvitmalte, sidehengslet, utadslående vinduer, et på gavl mot nord og et på fasade mot øst. Hver vindusramme er oppdelt i åtte ruter. Vindu på gavl er utstyrt med varevindu.
Elektriske installasjoner/ oppvarming	En fastmontert taklampe. Etasjeovn, tre etasjer, ilegg fra kortsiden.

2.ETG SOVEROM 1 (avdelt fra salen)

Vegger	Vegger mot kammer 2 og mot ytterside: Pløyd, profilert panel, ulik bredde, paneltbrystning, umalt. Vegger mot soverom 2 og 3: Pløyd, profilert panel, umalt.
Gulv	Gulvbordene er brede, pløyde, ulik bredde, umalte. Lave, profilert, umalt gulvlist på vegg mot soverom 2, Høy uprofilert, umalt gulvlist på vegg mot soverom 3.
Tak	Pløyd, profilert panel, umalt. Høye uprofilerte, umalt taklister på vegger mot kammer 2 og mot ytterside. Lave, profilerte, umalte taklister på vegger mot soverom 2 og 3.
Dører	Tre delt fyllingsdører, et stort speil i midten, to mindre over og under, profilerte speilfyllinger, umalt. Brede, profilert, umalte dørlister.
Vindu	Et to-rams, hvitmalte, sidehengslet, utadslående vindu på fasade mot øst. Hver vindusramme er oppdelt i åtte ruter.
Elektriske installasjoner/ oppvarming	

2.ETG SOVEROM 2 (avdelt fra salen)

Vegger	Vegger mot gjesteværelse og ytterside: Pløyd, profilert panel, ulik bredde, paneltbrystning, malt gul/beige. Vegger mot soverom 1 og 3: Pløyd, profilert panel, malt gul/beige.
Gulv	Gulvbordene er brede, pløyde, ulik bredde, brunmalte. Lav, profilert, brunmalt gulvlist på vegg mot soverom 1, Høy profilert, gul/beige og brunmalt gulvlist på vegg mot soverom 3.
Tak	Pløyd, profilert panel, hvitmalt. Høye profilerte, hvitmalt taklister på vegger mot gjesteværelse og mot ytterside. Lave, profilerte, hvitmalte taklister på vegger mot soverom 1 og 3.
Dører	Tre delt fyllingsdører, et stort speil i midten, to mindre over og under, profilerte speilfyllinger, hvitmalt. Brede, profilerte, hvitmalte dørlister.
Vindu	Et to-rams, hvitmalte, sidehengslet, utadslående vindu på fasade mot øst. Hver vindusramme er oppdelt i åtte ruter.
Elektriske Installasjoner/ Oppvarming	

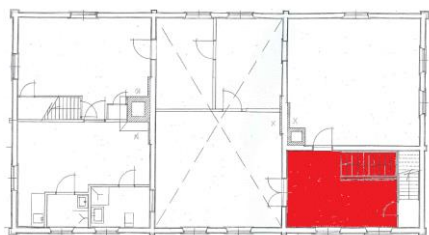
2.ETG GJESTEVÆRELSE

Vegger	Pløyd, profilert panel, ulik bredde, paneltbrystning, malt grønn/beige.
Gulv	Gulvbordene er brede, pløyde bord, ulik bredde, brunmalte.
Tak	Pløyd, profilert panel, hvitmalt. Lave, profilerte, hvitmalte taklister.
Dører	Slett, finert overflate, lakkert.
Vindu	Tre stk. to-rams, hvitmalte, sidehengslet, utadslående vinduer, to på gavl mot sør og et på fasade mot øst. Hver vindusramme er oppdelt i åtte ruter. To-rams varevinduer med fire ruter i hver vindusramme.

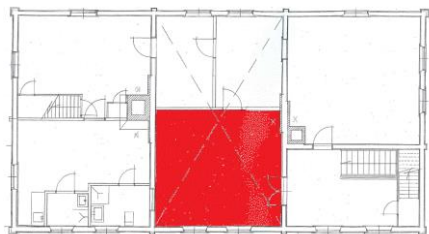
	Hvitmalte, profilerte vinduslister.
Elektriske installasjoner/ oppvarming	Nyere mindre vedovn

2.ETG GANG

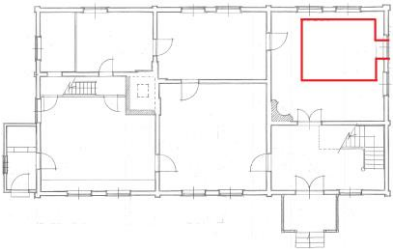

Vegger	Bredt vekselpanel, ulik brede, malt lysegrått. Smalt vekselpanel på vegg foran trapp til loft.
Gulv	Gulvbordene er brede, pløyde bord, ulik bredde, brunmalte. Lave, uprofilerte, brunmalte gulvlister.
Tak	Vekselpanel, hvitmalt. Lave, uprofilerte, hvitmalt taklister.
Dører	Dør inn til soverom 3: To fløyet fyllingsdør, tre speil i hvert dørblad, profilerte speilfyllinger, hvitmalt. Brede, profilerte, hvitmalt dørhåndtak. Dør inn til gjesteværelse: Tre delt fyllingsdører, et stort speil i midten, to mindre over og under, profilerte speilfyllinger, hvitmalt. Brede, profilert, hvitmalt dørhåndtak. Dør opp til loft: Labank dør, kledd med smalt vekselpanel, blåmalt (tilsvarende som vegg).
Vindu	To stk. to-rams, hvitmalt, sidehengslet, utadslående vinduer på fasade mot vest/tunet. Hver vindusramme er oppdelt i åtte ruter. To-rams varevinduer med fire ruter i hver vindusramme. Hvitmalt, uprofilerte vinduslister.
Innredning	To eldre skap plassert på hver side av dør inn til soverom 3. Hvert skap har en skapdør, en fyllingsdør med tre speil i hvert dørblad. Øverste del av skapet avsluttet med en profilert list. Skapene er malt lyst grå/hvitt, tilsvarende som veggene. Skapdørene har rammer malt grå og speil malt grå/hvitt. Skapet er ikke fastmontert.
Elektriske installasjoner/ Oppvarming	En fastmontert taklampe.

2.ETG SOVEROM 3

Vegger	Vegger mot ytterside, kammer1 og gang: Pløyd, profilert panel, ulik bredde, blåmalt, panelbrystning, hvitmalt. Vegg mot soverom 1 og 2: Pløyd, profilert panel, blåmalt, nederste del av vegg er malt hvit, tilsvarende som tilstøtende vegger med panelbrystning.
Gulv	Gulvbordene er pløyde bord, ulik bredde, brunmalte.
Tak	Pløyd, profilert panel, ulik bredde, hvitmalt. Høye, profilerte, hvitmalt taklister.
Dører	Dører inn til bad og soverom 2: 2 stk. Tre delt fyllingsdør, et stort speil i midten, to mindre over og under, profilerte speilfyllinger, hvitmalt. Brede, profilert, hvitmalt dørhåndtak. Dør ut gang: To fløyet fyllingsdør, tre speil i hvert dørblad, profilerte speilfyllinger, hvitmalt. Brede, profilerte, hvitmalt dørhåndtak.
Vindu	2 stk. to-rams, hvitmalt, sidehengslet, utadslående vinduer på fasade mot vest/tunet. Hver vindusramme er oppdelt i åtte ruter. To-rams varevinduer med fire ruter i hver vindusramme. hvitmalt, profilerte vinduslister.
Elektriske installasjoner/ oppvarming	En fastmontert taklampe. Nyere mindre vedovn.

Kjeller	
Vegger/tak	Tønnehvelv, murt opp med tilhugget, fuget og kalket naturstein. Liten nisje i endevegg. Ned til kjeller er det en betongtrapp og over trappen et mindre tilbygg. Veggene i tilbygget er i betong, taket er et saltak teknet med sementstein.
Gulv	Rester av gulvbord plassert over et jordgulv.
Dør	2 stk. panelte dørblad, øverst og nederst i trappehals ned til kjeller.
Vindu/luke	Potetinnkast i yttervegg.

Hagen

Notat vedr. befaring til Jøndal, Eidsvoll

Av Mari Marstein, konservator ved Gamle Hvam museum

På forespørsel fra rådgiver Rune Jensen, Akershus fylkeskommune, deltok jeg ved befaring på Jøndal gård i Eidsvoll den 25. september 2012. Hovedbygningen på gården er foreslått fredet, og det vurderes på hvilken måte omgivelsene og hagen skal tas med i fredningsvedtaket.

Kilder:

- Hans Magnus Jøndal, født 1938, har bodd på gården fram til ca. 2007. Telefonintervju 27. september 2012
- Akvarell av gården, merket 1884
- Fotografi av gården, udatert, kanskje fra ca. 1950.
- Befaring og registrering den 25. september 2012

Hagen ved Jøndal gård i dag

Området som har vært benyttet til hage ligger mellom hovedbygningen og bryggerhuset og på sørsida av disse bygningene. I dag er hagen gjengrodd, og et kratt med vanlig syrin (*Syringa vulgaris*) er nettopp skåret ned. Men det finnes fortsatt en del gammelt plantemateriale i hagen.

Det er ingen spor i dag etter inngjerding, og det er heller ingen spor etter blomsterbed eller hageganger slik vi ser hagen i dag. Hans Magnus Jøndal, født 1938, opplyste at det hadde vært

blomsterbed langs sørsida av bygningen, fra kjellernedgangen til hjørnet, og på hele vestsida, fra hjørnet til storgangen og videre til kjøkkengangen. Dersom det skulle ha vært hageganger, vil en kunne finne disse ved å stikke med jordspyd eller spade i jorda. Da vil en høre og føle hvor det ligger andre slags masser i grunnen.

Hagen inneholder gammelt plantemateriale, trolig med lang historie på gården. Den nye eieren kommer til å grave rundt huset i forbindelse med grunnmursarbeid og drenering. Dette er nødvendig for å kunne bevare bygningen.

Plantematerialet i hagen i dag – busker og trær

Hageeple (*Malus x domestica*): Fire store gamle epletrær dominerer i hagen. De er ikke beskåret på mange år, men alle bærer frukt. Trolig vil de kunne leve lenge om de får kyndig beskjæring. For mitt ukyndige blikk ser det ut til å være minst tre ulike eplesorter. Hans Magnus Jøndal opplyste at alle trærne var eldre enn ham. Minst ett av dem var av sorten 'Säfstaholm'. Et annet hadde opprinnelse i en stein av et amerikansk eple som hans far, Fridjof Jøndal f. 1910, hadde plantet da han var smågutt. Steinen ble først satt i potte, og planten som vokste opp ble podet på grunnstamme og plantet i hagen, nær bryggerhuset. Disse eplene var rødlige. De ble tidlig modne, men de var så sure at de kun ble benyttet til sylting.

Hovedbygningens sørside, ungarsk syrin t v, epletre t h.

Syrin (*Syringa vulgaris*): Ved sørvestre hushjørne. Denne er skåret ned, men den vil kunne skyte på nytt fra røttene som ikke er skadet. Disse røttene vil også kunne graves opp og flyttes til et midlertidig eller permanent sted når det skal graves rundt huset, og slik vil busken kunne bevares. Denne syringen har hvite blomster, ifølge Hans Magnus Jøndal.

Ungarsk syrin (*Syringa josikaea*): En stor busk sør for hovedbygningen. Må ryddes og beskjæres for at nye, unge skudd skal få bedre vilkår. Denne busken fikk de som liten plante av en av naboene for 30-40 år siden, fortalte Hans Magnus Jøndal.

Hagerips (*Ribes rubrum*), solbær (*Ribes nigrum*), stikkelsbær (*Ribes uva-crispa*) og bringebær (*Rubus idaeus*) vokser i utkanten av hagen ned mot åkeren på sørsida av tunet. Disse buskene vil ganske sikkert kunne forynges og bære god frukt.

Purpurspirea (*Spiraea x rosalba*): En stor bestand vokser mellom hovedbygningen og bryggerhuset. Det kan være den samme arten vi ser på akvarellen av tunet fra 1884. Dette er en gammel, tradisjonell spirea-art som det er verdt å bevare, særlig med tanke på dens trolig lange historie på gården. Hans Magnus Jøndal forteller at den har vært der så lenge han kan huske.

Rose – mulig *Rosa 'Nordens dronning'*: Vokser midt på vestveggen av hovedbygningen. Livskraftig rose som fint vil overleve flytting når det skal graves rundt huset. Hans Magnus Jøndal kaller den «tornebusk». Han mener den kanskje ble kjøpt da familien bestilte planter fra Olsens Enke i Oslo, rett etter krigen.

Rose ved hovedbygningens vestvegg.

Plantemateriale i hagen i dag – stauder og løkvekster

Gul daglilje (*Hemerocallis lilioasphodelus*): Gul daglilje vokser i et uryddig felt ved sørveggen av hovedbygningen, der det i følge Hans Magnus Jøndal var staudebed. Plantene er små, men livskraftige. Dersom de kommer i ryddet jord, vil de ikke ha noen problemer med å vokse seg til full størrelse. MM tok med seg to røtter for eventuelt å kunne sortsbestemme plantene neste år. Ut fra bladverkets form kan de se ut til å samsvare med sorter som er samlet inn til Gamle Hvam.

Hageiris (*Iris x cultorum*): Hageiris vokser helt inne ved grunnmuren på sørsida av hovedbygningen. Denne har også stått i staudebedet, og den vil fort vokse seg stor dersom den plantes grunt i et bed med mye sol. MM tok med seg to røtter for eventuelt å kunne sortsbestemme dem neste år.

Hageiris

Daglilje

Akeleier (*Aquilegia vulgaris*) vokser forvillet over hele hagen.

Påskeliljer (*Narcissus pseudonarcissus*) vokser i store mengder langs hovedbygningens vestvegg, i følge eier og i følge Hans Magnus Jøndal. Ved graving nær grunnmuren bør en samle alle løker som graves opp og ta vare på dem.

Konklusjoner og anbefalinger

Slik hagen framstår i dag, har den ingen tydelig struktur, og den skiller seg ikke nevneverdig ut fra andre gårdshager fra samme periode. Det er ikke noe som taler for at den bør fredes, verken etter §15, §19 eller §20 i Kulturminneloven.

Derimot inneholder hagen et tradisjonelt plantemateriale som harmonerer med huset og som er typisk for gårdshager på Østlandet tidlig på 1900-tallet. På samme måte som detaljer i interiør og eksteriør er viktige for å bevare en bygnings preg, er plantene i hagen viktige for å gi bygningen

tidsriktige, harmonerende omgivelser. Dette er hardføre og robuste planter som er tilpasset det lokale klimaet, det har de bevist gjennom sin fortsatte eksistens.

For å kunne bevare bygningen, må det graves rundt det hele. Mange av plantene vokser nær husveggene, og de vil bli borte i en slik graving og drenering dersom de ikke flyttes på forhånd. De vil fint tåle å flyttes bort fra huset til et «ventebed» mens graving pågår, for så å flyttes tilbake når gravinga er ferdig.

En bygning som denne bør ha grønne, levende områder rundt seg. Det advares på det sterkeste mot å benytte belegningsstein og asfalt nær bygningen. Et fast grusdekke på tunets kjørearealer og hagevekster som reflekterer årstidene anbefales. Eieren oppfordres derfor til å ta vare på alle plantene som nå finnes i hagen og å benytte dem når hages settes i stand etter at graving rundt hovedbygningen er avsluttet. Andre tidsriktige planter kan også tilføres uten problemer.

Akershusmuseet avd. Gamle Hvam vil kunne bistå med enkle råd uten å kreve godtgjørelse. For mer omfattende hjelp vil museet måtte ta seg noe betalt. Museet vil også kunne foreslå andre hagevekster, dersom eier ønsker større variasjon i plantematerialet.

Anbefaling: Hagen fredes ikke, men eier får en sterk oppfordring om å ta vare på eksisterende planter og å benytte dem i et framtidig hageanlegg, slik at omgivelsene harmonerer med det fredede huset.

Hvam, 27. september 2012
Mari Marstein, konservator
Gamle Hvam museum

KILDER

Eidsvoll kommune, 2010, Kommunedelplan for kulturminner og kulturmiljø i Eidsvoll

Holmsen, Andreas, 1950. Eidsvoll bygds historie, bind 2, 1. del

Horgen, Jan, 1975. Bolighus – Nes, Romerike 1860 – 1910

Norske Gardsbruk, Akershus fylke 2, 1967

Riksantikvaren, 1987, Verneverdi og utvelgelseskriterier, Kulturminner fra nyere tid, Informasjon fra Riksantikvaren. Hefte 3

FOTO/KART

Om ikke annet angitt: Akershusmuseet, ved Øivind Möller Bakken: side 1, 9, 11-13 og 16-23. Øvrige foto AFK.

TEGNINGER

Brand & Co. AS, ved David Brand: Plan, snitt og fasadetegninger hovedbygningen